

KRISTALNI SVET

VIKTOR PELJEVIN

Izbor i prevod s ruskog
Maksim Santini

Laguna

Nazivi izvornikâ:

Виктор Пелевин

Желтая стрела

Издательство *Вагриус*, Москва, 1998

i

<http://pelevin.nov.ru/>

Copyright © by Viktor Pelevin 2015

Translation copyright © ovog izdanja LAGUNA via FTM

Agency, Ltd., Russia, 2015

KRISTALNI SVET

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Sadržaj

Kristalni svet	9
Problem vukodlaka u severnom pojasu	39
Poreklo vrsta	78
Vesti iz Nepala	94
Mardonzi	117
Daire Gornjeg sveta	124
Oružje odmazde	142
Deveti san Vere Pavlovne	156
Rekonstruktor	182
Spavaj	191
Žuta strela	213
Ontologija detinjstva	272
Most koji sam hteo da pređem	286
Moj meskalinski trip.	288
Ikstlan–Petuški.	293
<i>O autoru</i> (Maksim Santini)	299

KRISTALNI SVET

Evo – treći je na putu. O, mili moj družo, ti li si to s kačketom zgužvanim nad pogledom olovnim?

A. Blok

Svako ko je 24. oktobra 1917. godine bio u prilici da na bezljudnim i nečovečnim petrogradskim avenijama ušmrkava kokain zna da čovek uopšte nije car prirode. Car prirode ne bi nameštao dlan nalik indijskoj mudri, pokušavajući da sićušnu startnu površinu na noktu palca zaštiti od memljivog vetra. Car prirode ne bi drugom rukom pridržavao ivicu kapuljače koja pada na oči. I ono do čega car prirode sigurno ne bi došao jeste ponižavajuća neophodnost da zubima pridržava smrdljive kožne uzde, očekujući svakog trenutka od tupog ruskog konja veliki prostakluk, koji je Dmitrij Sergejevič Mereškovski odavno predskazao.

– I kako ti samo ne dosadi, Jurije? Danas ušmrkavaš već peti put – reče Nikolaj, sa žaljenjem pogađajući da mu drug ni ovog puta neće ponuditi da se posluži.

Jurij skloni sedefnu kutijicu u džep šinjela, zamisli se na trenutak i najednom snažno obode konja čizmama u bokove.

– Hhha! Za njim svud konjanik bronzani! – povika i s teško-zvonkim treskom polete duž prazne i tamne Špalerne. Zatim, ubedivši nekako svog konja da prikoči i okrene se, on odgalopira do Nikolaja; usput nevidljivom sabljom poseče firmu apoteke i čak pokuša da propne konja, ali kao odgovor na njegova nastojanja ovaj sede na zadnje noge i krenu da uzmiče duž čitave ulice prema izlogu poslastičarnice, oblepljenom istovetnim žutim reklamama za limunadu: brkati junak s georgijevskim krstovima na grudima, malčice pognut da ga ne bi pogodile krhotine granate koja je upravo eksplodirala na nebu, pije iz visokog pehara pod pogledima dveju ovlaš nacrtanih lepotica sestara-milosrdnica. Nikolaj je s nekim već razmatrao idiotizam i otrcanost tog plakata, po čitavom gradu nasumice izmešanog s eserskim i boljševičkim lecima; sada se zbog nečega setio brošure Petra Uspenskog o četvrtoj dimenziji, štampane na lošem novinskom papiru, i zamislio je konjsku zadnjicu kako se pomalja iz praznine i izbija limunadu iz ruke umornog ratnika.

Jurij najzad izađe s konjem na kraj i posle nekoliko pirueta nasred ulice uputi se prema Nikolaju.

– Pritom obrati pažnju – obnovi on prekinuti razgovor – svaka kultura predstavlja upravo paradoksalnu celovitost stvari koje na prvi pogled nemaju nikakve veze jedna s drugom. Postoje, naravno, paralele: zid koji prstenasto okružava antički grad i okrugli novčić, ili brzo savladavanje ogromnih rastojanja uz pomoć vozova, haubica i telegrafa. I tako dalje. Ali glavno, svakako, nije to, nego što se svaki put ispoljava neko neraščlanjivo jedinstvo, neko

načelo koje samo po sebi ne može da bude formulisano, bez obzira na krajnju jednostavnost...

– Govorili smo već o tome – suvo reče Nikolaj – neodredljivo načelo, podjednako zastupljeno u svim fenomenima kulture.

– Pa da. I to kulturno načelo ima izvestan fiksiran period postojanja, otprilike hiljadu godina. A unutar tog roka ono prolazi kroz iste stadijume kao i čovek: kultura može da bude mlada, stara i umiruća. I sad se dešava upravo umiranje. Kod nas se to vidi posebno jasno. Pa ovo je – Jurij mahnu rukom prema crvenoj platnenoj traci s natpisom *Ura za Osnivačku skupštinu!*, zategnutoj između dvaju stubova s fenjerima – već agonija. Čak početak raspadanja.

Neko vreme ćutke su jahali. Nikolaj je zagledao levo-desno: ulica kao da je izumrla, a da nije bilo nekoliko osvetljenih prozora moglo bi se zaključiti da su zajedno sa starom kulturom iščezli i svi njeni nosioci. Započeo je već drugi sat od početka dežurstva, a prolaznici nisu nailazili, zbog čega je bilo potpuno nemoguće izvršiti naredbu kapetana Prihodova.

„Ne puštati sa Špalerne prema Smoljnoj nijednu civilnu kurvu“, rekao je kapetan prilikom smene, značajno gledajući Jurija. – „Jasno?“ – „Kako naređujete da se to shvati, gospodine kapetane“, zapitao ga je Jurij, „u doslovnom smislu?“ – „U svakom smislu, junkeru Popoviču, u svakom.“

Ali da se nekoga ne bi propustilo sa Špalerne prema Smoljnoj, pored dvojice junkera spremnih da izvrše naredbu – trebalo je da postoji i taj treći, koji pokušava tuda da prođe, a njega nije bilo i zasad se bojeva straža

svodila na prilično zamršenu Jurijevu priču o rukopisu nekakvog Nemca, koji sam Nikolaj nije mogao da pročita zbog lošeg poznavanja jezika.

– Kako se zove? Špudler?

– Špengler – ponovi Jurij.

– A kako se zove knjiga?

– To se ne zna. Pa kažem ti da još nije izašla. Bio je to otkucan tekst prvih poglavlja. Doneli su ga preko Švajcarske.

– Treba zapamtiti – promrmlja Nikolaj, i istog časa opet načisto zaboravi nemačko prezime; zato je čvrsto zapamtio potpuno besmisleni reč „Špudler“. Stalno su mu se događale takve stvari: kada je nešto pokušavao da zapamti, iz glave je izletalo upravo to nešto, a ostajale su razne pomoćne konstrukcije koje su bile dužne da pomognu da se u sećanju sačuva ono što se pamtilo, pri čemu su ostajale vrlo temeljno. Pokušavajući da se seti prezimena bradatog nemačkog anarhiste kojeg je iščitavala sestra gimnazijalka, odmah bi zamišljao spomenik Marku Aureliju, a prisećajući se broja nekakve kuće, najednom bi se sudario s godinom „1825“ i pet profila – bilo s boce konjaka, bilo iz teozofskog časopisa. On načini još jedan pokušaj da se seti nemačkog prezimena, ali odmah iza reči „Špudler“ iskrснуše reči „Zinger“ i „parabelum“; druga nije imala nikakve veze, a prva nije mogla da bude potrebno prezime zato što nije počinjala na „Š“. Onda Nikolaj odluči da postupi lukavo i da reč „Špudler“ zapamti kao sličnu prezimenu koje mu je izletelo iz glave; zamisao je bila da ona tako bude zaboravljena, a da ustupi mesto prezimenu.

Nikolaj je već odlučio da ponovo zapita druga, kad najednom zapazi tamnu figuru kako se prikrada duž zida

od Litejne avenije, pa povuče Jurija za rukav. Jurij se prenu, pogleda levo-desno, ugleda prolaznika i pokuša da zvizne; dobijeni zvuk nije bio zvižduk, ali zazvučao je dovoljno upozoravajuće.

Shvativši da je primećen, nepoznati gospodin odvoji se od zida, uđe u svetlu mrlju ispod fenjera i postade potpuno vidljiv. Na prvi pogled bilo mu je pedesetak ili nešto više godina, bio je obučen u tamni kaput s baršunastim okovratnikom, a na glavi je imao polucilindar. Njegovo lice s polučehovljevskom bradicom i širokim jagodicama bilo bi potpuno neupadljivo da nije bilo lukavih pritvorenih očica, koje kao da su upravo namignule nekome na jednu i drugu stranu, i to potpuno različitim povodima. U desnoj ruci gospodin je imao štap kojim je zamahivao napred-nazad, sa značenjem da on tuda naprosto ide, nikoga ne dira, i ne namerava da dira, i uopšte ne želi da išta zna o nepodopštinama koje se rade unaokolo. Nikolaju, sklonom metaforičnosti, učinio se nalik konjokradici specijalizovanom za skupe rasne kasače.

– Zdhavo, momci – bez ustručavanja i, po svoj prilici, čak drsko reče gospodin – kako služba?

– Kuda ste izvoleli da se uputite, milostivi gospodine? – hladno zapita Nikolaj.

– Je l' ja? Pa, šetam. Šetam ovuda. Danas sam, vehujte mi, čitavog dana pio kaficu, uveče me shce tako zaboledo... Hajde, mislim se, da se nadišem vazduha...

– Znači, šetate? – zapita Nikolaj.

– Šetam... A šta, zah je zabhanjeno?

– Ne, ma kakvi. Samo, imamo molbu: zar ne biste mogli da šetate na drugu stranu? Valjda vam je svejedno gde ćete se nadisati vazduha?

– Svejedno – odgovori gospodin i najednom se namršti. – Ipak, to je bezobrazluk. Navikao sam po Špalehnoj tamo-amo, tamo-amo...

Štapom je pokazao kako.

Jurij se malčice zaljulja u sedlu i gospodin okrete prema njemu pažljive očice, zbog čega Jurij oseti neophodnost da nešto naglas izgovori.

– Ali imamo naredbu – reče – da nijednu civilnu kurvu ne pustimo prema Smoljnoj.

Gospodin se nekako čilo uvredi i isturi bradicu.

– Kako se samo usuđujete? Vi... Ma ja ću vas u novine... U *Novom vhemenu*... – istrtilja on, pri čemu odmah postade jasno da ako i ima nekakve veze s novinama, onda u svakom slučaju ne s *Novim vremenom*. – Kakva dhskost... Zna li vi s kim phičate?

Postojao je nekakav nesklad između njegovog ogorčenog tona i spremnosti s kojom je iz osvetljene mrlje svetla počeo da uzmiče nazad, u pomrčinu: reči su nagoveštavale da će sada napraviti dugačak i težak skandal, a pokreti su pokazivali neodložnu spremnost – čak ne da se pobegne, nego baš da se uhvati magla.

– U gradu je vanredno stanje – povika za njim Nikolaj – dižite nekoliko dana na prozoru!

Gospodin je odlazio ćutke i brzo i uskoro potpuno nestade u pomrčini.

– Odvratani tip – reče Nikolaj – definitivno lopov. Očice mu samo šaraju...

Jurij rasejano klimnu. Junkeri stigoše do ugla Litejne avenije i okretoše nazad; Jurija je ta procedura koštala izvesnih napora. U njegovom ophođenju s konjem promicali su maniri iskusnog bicikliste: uzde je držao široko,

kao da je u njegovim rukama upravljač, a kada je trebalo stati, trzao je nogama u stremenima kao da unazad okreće pedale polutrkaćeg danlopa.

Poče da sipi odvratna sitna kiša i Nikolaj takođe navuče kapuljaču preko kape, posle čega on i Jurij sasvim presta-doše da se razlikuju.

– Jurije, a šta ti misliš, hoće li se Kerenski dugo održati? – posle izvesnog vremena zapita Nikolaj.

– Ništa ne mislim – odgovori Jurij – u čemu je razlika? Ako nije jedan, onda je drugi. Bolje reci kako se tebi sve to čini?

– U kom smislu?

Nikolaj u prvom trenutku zaključio da Jurij misli na vojničku uniformu.

– Pa, gledaj – reče Jurij, pokazujući napred na nešto, gestom sličnim kretnji sejača – negde se ratuje, ljudi ginu. Svrgli su imperatora, sve poslali u vrazju mater. Boljševici gaču na svakom čošku, oždiru semenke. Kuvarice s crvenim trakama, pijane mornarčine. Sve se pokrenulo, kao da je probilo nekakvu branu. I, evo, ti, Nikolaj Muromcev, stojiš u blatnjavim čizmama svoga duha u samom središtu čitavog ovog mutljaga. Kako ti razumevaš sebe?

Nikolaj se zamisli.

– Pa, nekako... nisam to formulisao. Kao, naprosto živim, i to je to.

– Ali, imaš li neku misiju?

– Ma kakva sad misija – odgovori Nikolaj i čak se malo zbuni. – Bog s tobom. A ti?

Jurij povuče remen karabina koji se nakrivio i iza njegovog ramena ispuza kraj cevi, nalik glavi malog čeličnog ćurana koji pažljivo sluša razgovor.

– Svako ima misiju – reče Jurij – jednostavno, tu reč ne treba shvatati svečano. Evo, na primer, Karlo Dvanaesti je čitav svoj život ratovao. S nama, i još nekim. Kovao je svakakve medalje u svoju čast, gradio brodove, zavodio žene. Išao u lov, pio. A za to vreme u nekom selu je, recimo, rastao nekakav čobanin, čija su najsmelija mašta bili novi opanci. On, naravno, nije mislio da ima neku misiju – ne samo što nije mislio, nego nije čak ni znao tu reč. Onda se obreo u vojsci, dobio oružje, kojekako naučio da puca. Možda nije čak ni naučio da puca, nego prosto da isturi cev iz rova i povuče oroz, a u to vreme negde na liniji kojom leti tane, na specijalnom kraljevskom konju galopirao je veličanstveni Karlo Dvanaesti. I – pravo u tintaru...

Jurij zavrte rukom, prikazujući pad ubijenog švedskog kralja s konja u trku.

– Najzanimljivije je – nastavi on – što čovek najčešće ne naslućuje šta je njegova misija i ne spoznaje trenutak kada se izvršava radnja radi koje je bio poslan na zemlju. Recimo, smatrao je sebe kompozitorom, i da je njegov zadatak da komponuje muziku, a jedini cilj njegovog postojanja zapravo je da na putu za konzervatorijum padne pod zapregu.

– Zašto tako?

– Pa zato, na primer, da bi dama koju vozi kočijaš pobacila od straha i čovečanstvo se izbavilo od novog Džingis-kana. Ili zato da bi nekome ko stoji pored prozora na pamet pala nova ideja. Ko zna...

– Ali ako se tako rasuđuje – reče Nikolaj – onda, naravno, svako ima misiju, samo što nije moguće da se ona pozitivno spozna.

– Ma ne, ima načina – reče Jurij i začuta.

– Kojih?

– Pa, ima neki doktor Štajner u Švajcarskoj... Ali dobro.

Jurij mahnu rukom i Nikolaj shvati da je bolje da sad ne navaljuje s pitanjima.

Špalerna beše mračna i tajanstvena, kao Jurijeve reči o neznanom nemačkom doktoru. Sve je prekrivala magla, prispavalo mu se, i Nikolaju počeo da pada glava. U vremenskom razmaku među udarima kopita uspevao je da zaspi i probudi se, a svaki put prisnio bi mu se kratak san. Isprva to behu haotični i besmisleni snovi: iz tame izranjahu nepoznata lica, začuđeno su ga merkala i nestajala; promakoše tamne pagode na snežnom planinskom vrhu i Nikolaj se seti da je to manastir, a on čak kao da je znao nešto o njemu, ali viđenje iščeze. Onda mu se privide da on i Jurij idu visokom obalom reke i zagledaju crni olujni oblak koji se vuče sa zapada i već pokriva pola neba – i čak kao da to nisu on i Jurij, nego neka dva ratnika – Nikolaj ovde kao da je naslutio nešto, ali odmah se probudio i oko njega opet beše Špalerna.

Na kućama beše osvetljeno svega pet ili šest prozora i ličili su na zidove istog onog tamnog klanca iza kojeg se, ako je verovati drevnom pesniku, nalazi ulaz u pakao. „Kako li je grad mračan“, mislio je Nikolaj, osluškujući fijuk vetra u olucima, „i kako samo ljudi ovde rađaju decu, poklanjaju nekome cveće, smeju se... Pa i ja ovde živim...“ Zbog nečega, ova misao ga porazi. Prestalo je da sipi, ali ulica

nije postala prijatnija. Nikolaj opet zadrema u sedlu, ali ovog puta bez ikakvih snova.

Razbudi ga muzika koja dopre iz tame, isprva nerazgovetna, a onda se, kada se junkeri primakoše njenom izvoru (osvetljen prizemni prozor smeđe trospratnice, s amorom nad vratima koji duva u trubu), ispostavi da je to valcer *Na brežuljcima Mandžurije* u uobičajenoj obradi za duvače.

No-o-oć, tišina-a-a, samo gaolan šumi-i-i...

Na mukli i slabašni zvuk gramofona dometao se snažan muški glas; jasna senka njegovog vlasnika padala je na obojeno prozorsko staklo: sudeći po kapi, bio je oficir. Držao je tanjir u visećem položaju i u taktu muzike zamahivao viljuškom; u nekim taktovima viljuška se rasplinjavala i postajala ogromna nejasna senka nekog insekta kao iz bajke.

Spavajte, zemlja velika čuva uspomenu na vas, drugovi-i...

Nikolaj pomisli na svoje drugove.

Posle desetak koraka muzika utihnu i Nikolaj opet poče da razmišlja o čudnim Jurijevim rečima.

- I koji su to načini? – zapita on.
- O čemu pričaš?
- Pa, malopre smo govorili. Kako spoznati svoju misiju.
- Ma, glupost – odmahnu Jurij.

On zaustavi konja, oprezno stavi uzde među zube i iz džepa izvuče sedefnu kutijicu. Nikolaj odjaha malo napred, zaustavi se i izražajno pogleda druga. Jurij se zakloni

rukama, snažno ušmrknu i ispod dlana ushićeno pogleda Nikolaja. Nikolaj se podrugljivo nasmeši i prevrte očima. „Je li moguće da me gad opet neće ponuditi?“, pomisli.

- Hoćeš li kokain? – zapita najzad Jurij.
- Pa, ne znam – lenjo odgovori Nikolaj. – Je li dobar?
- Dobar.
- Jesi li ga uzeo od kapetana Prihodova?
- Ne – reče Jurij puneći drugu nozdrvu – ovaj je iz eserskih krugova. Borci ga ušmrkavaju pred terorističku akciju.
- O! Zanimljivo.

Nikolaj izvuče ispod šinjela sićušnu srebrnu kašičicu s monogramom i dodade je Juriju; ovaj je uze za čašicu i izvijeni kraj drške uroni u sedefnu kokainsku kutijicu.

„Škrtica“, pomisli Nikolaj, nagnuvši se daleko sa konja, kao za udar sabljom, i primevši levu nozdrvu blago podrhtavajućoj ruci druga (Jurij je kašičicu držao s dva prsta, snažno je stiskajući, kao da mu je u ruci sićušan i smrtonosno otrovan gmaz kojem je gnječio vrat).

Kokain uobičajeno oprži nosnu sluzokožu; Nikolaj nije osetio nikakvu razliku spram uobičajenih vrsta, ali iz zahvalnosti pokaza na licu čitav spektar onostranih osećanja. Nije žurio da se uspravi, nadajući se da će se Jurij setiti i njegove desne nozdrve, ali ovaj najednom zaklopi kutijicu, brzo je sakri u džep i klimnu u pravcu Litejne.

Nikolaj se uspravi u sedlu. Iz pravca avenije neko je išao – iz daljine nije se razgovetno videlo ko. Nikolaj tiho opsova na engleskom i odgalopira u susret.

Trotoarom je lagano i oprezno, kao da se boji da se svakog trena ne saplete o nešto, išla žena u godinama sa šeširrom s gustim velom. Nikolaj je umalo ne pregazi konjem; čudom je uspeo da skrene u poslednjem trenutku. Žena

se uplašeno privi uza zid kuće i ispusti tih pokoran pisak, zbog čega se Nikolaj seti svoje bake i dožive trenutno i oštro osećanje krivice.

– Madam! – zaurla on, potežući sablju i salutirajući. – Šta radite ovde? U gradu se vode borbe, je li vam to poznato?

– Meni? – iskidanim glasom propiskuta žena. – Nego šta!

– I šta vam je onda, jeste li sišli s uma? Pa mogu da vas ubiju, opljačkaju... Naletete na nekakvog Plehanova, odmah će vas bez razmišljanja pregaziti svojim oklopnim kolima.

– Ma ko će koga da phezgi – s neočekivanim besom promrmlja žena i stisnu prilično krupne pesnice.

– Madam – smirujući se i sklanjajući sablju progovori Nikolaj. – Vedro raspoloženje vašeg duha zaslužuje svesrdne pohvale, ali moraćete neodložno da se vratite kući, suprugu i deci. Sednite pored kamina, pročitajte neko lagano štivo, na kraju krajeva, popijte vina. Ali ne izlazite na ulicu, preklinjem vas.

– Ja moham tuda – žena odlučno mahnu damskom torbicom prema klancu koji vodi u pakao, što je dalji deo Špalerne ulice dotad konačno postao.

– A zašto?

– Čeka me dhugahica. Dhuzbenica.

– Dobro, srećete se kasnije – reče Jurij prilazeći. – Pa jasno vam je rečeno: napred se ne sme. Nazad se može, napred se ne sme.

Žena prođe glavom s jedne na drugu stranu; pod velom, crte lica nisu joj se uopšte nazirale i nije se moglo odrediti kuda gleda.

– Čujte – nežno reče Nikolaj – uskoro će deset sati, na ulicama će posle biti sasvim opasno.

– *Donnerwetter!** – promrmlja žena.

Negde u blizini poče da zavija pas: u njegovom zavijanju beše toliko žalosti i mržnje da se Nikolaj naježio u sedlu i najednom osetio do koje mere je unaokolo vlažno i gadno. Žena je nekako čudno oklevala pod fenjerom. Nikolaj okrete konja i upitno pogleda Jurija.

– Kako ti se čini? – zapita ovaj.

– Nemam pojma. Nisam uspeo da ga isprobam, bilo je malo. Ali kao da je sasvim običan.

– Ma ne – reče Jurij – mislim na ovu ženu. Nekako je čudna, nije mi se dopala.

– Ni meni se nije dopala – odgovori Nikolaj, osvrćući se da pogleda da li ih starica čuje, ali ona je već nestala bestraga.

– I obrati pažnju, oboje šuščaju. I onaj prvi, i ova.

– Dobro, pa šta. Zar malo ljudi vrska. Francuzi svi redom. I još, čini se, Nemci. Doduše, malo drugačije.

– Štajner kaže da kada se neki događaj ponovi nekoliko puta, posredi je ukazivanje viših sila.

– Kakav Štajner? Onaj koji je napisao tu knjigu o kulturama?

– Ne. Knjigu je pisao Špengler. On je istoričar, a ne doktor. A doktora Štajnera sam video u Švajcarskoj. Odlazio sam na njegova predavanja. Zadivljujući čovek. E, on mi je i ispričao za misiju...

Jurij začuta i uzdahnu.

Junkerki polako krenuše Špaleranom prema Smoljnoj. Ulica se već odavno činila mrtvom, ali samo u tom smislu

* Nem.: „Sto mu gromova!“ (Prim. prev.)

što je sa svakim novim minutom bilo sve teže zamisliti živog čoveka na nekom od crnih prozora ili na klizavom trotoaru. U drugom, neljudskom smislu ona je, naprotiv, oživljavala: danju sasvim neprimetne, karijatide se sada samo pretvarahu da su obamrle, u stvari, pratile su drugove pažljivim prebojenim očima. Orlovi na zabatima behu spremni da za tren oka uzlete i s visine se obruše na dvojicu konjanika, a bradata lica ratnika u gipsanim okvirima, obrnuto, s krivicom su se osmehivala i odvrćala poglede. Opet poče da zavija u olucima – pri čemu se na ulici nije osećao nikakav vetar. Gore, tamo gde je danju bila široka traka neba, sada ne behu vidljivi ni oblaci, ni zvezde; vlažna i hladna tama lebdela je među dvema linijama krova i kolutovi magle mileli su naniže po zidovima. Od nekoliko fenjera koji su dotad svetleli, dva ili tri se zbog nečega ugasiše; ugasio se i prozor u prizemlju gde je sasvim nedavno oficir pevao tragičan i predivan valcer.

* * *

– Stvarno, Jura, daj kokain – ne izdrža Nikolaj.

Jura je, očito, osećao istu duhovnu pometnju. Klimnuo je kao da je Nikolaj rekao nešto izvanredno istinito, i mašio se džepa.

Ali ovaj put nije škrtario: podigavši glavu, Nikolaj ushićeno zapazi da je bunilo prošlo i da je unaokolo obična večernja ulica, makar bila prilično tamna i mračna, makar bila ispunjena teškom maglom, ali ipak jedna od onih u kojima je prošlo njegovo detinjstvo i mladost, s

uobičajenim škrtim ukrasima na zidovima kuća i žmirkavim mutnim fenjerima.

U daljini kod Litejne prasnu puščani hitac, onda još jedan i odmah dopreše sve glasniji topot kopita i divlji konjički povici. Nikolaj poteže karabin s ramena – predivnom mu se učinila smrt na dužnosti, s oružjem u rukama i ukusom krvi u ustima. Ali Jurij ostade miran.

– To su naši – reče.

I tačno: konjanici koji se pojaviše iz magle behu odeveni u iste uniforme kao Jurij i Nikolaj. Još trenutak i počеше da im se razaznaju lica.

Napred, na mladoj beloju kobili, jahao je kapetan Prihodov: krajevi njegovih crnih brkova povijali su se nagore, oči su odvažno blistale, a u ruci je, kao sleđena munja, svetlucala kavkaska sablja. Za njim je u zbijenim redovima galopiralo dvanaest junkera.

– Kako je? Je l' sve u redu?

– Odlično, gospodine kapetane! – uspravljajući se u sedlu u horu odgovoriše Jurij i Nikolaj.

– Na Litejnoj su banditi – zabrinuto reče kapetan. – Evo...

O Nikolajev dlan pljesnu debeli metalni disk na dugačkom lančiću. Bio je to časovnik. On odiže noktom poklopac i ugleda duboko ugraviran natpis goticom na nemačkom; nije shvatio njegov smisao i predade časovnik Juriju.

– „Od general... od generalštaba“ – prevede ovaj, s mukom odgonetnuvši u polumraku sitna slova. – Očigledno, trofej. Ali čudno je, gospodine kapetane, to što je lančić od čelika. Njime mogu da se zabrave vrata.

On vrati časovnik Nikolaju; zaista, mada je lančić bio tanak, činio se začuđujuće čvrstim: na čeličnim karikama

nije bilo spojeva, kao da je čitav bio izbrušen od jednog komada metala.

– A takođe mogu da se dave ljudi – reče kapetan. – Na Litejnoj su tri leša. Dva tačno na čošku, invalid i milosrdna sestra, zadavljeni i razodeveni. Ili su ih tamo bacili, ili su ih upravo tamo, na tom mestu... Najverovatnije su ih bacili; pa sestra nije mogla da tegli onog bez noge... Ali kakvo zverstvo! Tako nešto nisam video ni na frontu. Jasno, oteo je invalidu časovnik i baš njegovim lančićem... Znaite, tamo je tako velika bara...

Za to vreme jedan od junkera odvojio se od grupe i dojahao do Jurija. Beše to Vaska Zivers, veliki entuzijasta trka na klizaljicama i artiljerijskih stvari. U učilištu ga nisu voleli zbog preterane pedanterije i lošeg znanja ruskog jezika, a s Jurijem, koji je odlično znao nemački, bio je u bliskim odnosima.

– ...Posle stotinu metara – govorio je kapetan, lupajući sabljom o čizmu – stigli su i treće telo na tremu... Žena, isto tako skoro gola... i trag od lančića...

Vaska dotače Jurijevo rame i ovaj, ne skidajući očiju s kapetana i klimajući, okrete nagore dlan. Vaska brzo položi u njega sićušni smotuljak. Sve to događalo se iza Jurijevih leđa, ali ipak ne promače kapetanu.

– Šta je to, junkeru Ziverse? – prekide on sam sebe. – Šta se to kod vas događa?

– Gospodine kapetane! Kroz četiri minuta menjamo stražu kod Nikolajevske stanice! – salutirajući odgovori Vaska.

– Kasom napred! – zaurla kapetan. – Nalevo, krug! Na Litejnu! Kod Smoljne ćemo usporiti!

Junker se okretoše i odjuriše u maglu; kapetan Prihodov zadržao kobilu koja je poskakivala i viknu Juriju i Nikolaju:

– Nikoga ne puštati bez propusnice, ne izlaziti na Litejnu, takođe ne zalaziti prema Smoljnoj! Jasno? Smena u deset i trideset!

I iščeze u stopu za junkerima; topot kopita dopirao je još nekoliko trenutaka, a onda se sve utiša i već se činilo neverovatnim da je na ovoj vlažnoj i mračnoj ulici malo pre bilo toliko sveta.

– Od generalštaba – promrmlja Nikolaj, bacajući sa dlana uvis srebrnu pogačicu. U žurbi, kapetan je zaboravio na svoj strašni nalaz.

Časovnik je imao oblik male školjke: na brojčaniku behu tri kazaljke, a na boku tri izbrazdane glavice za navijanje. Nikolaj lagano pritisnu gornju od njih i gotovo ispusti časovnik na pločnik: počeo je da svira. Beše to prvih nekoliko nota nakićene nemačke melodije – Nikolaj ju je odmah prepoznao, ali nije se sećao naziva.

– *Apasionata* – reče Jurij – Ludvig fon Betoven. Brat je pričao da je Nemci pre napada sviraju na usnim harmonikama. Umesto marša.

Razmotao je Vaskin smotuljak; kako se ispostavilo, sastojao se od gotovo samog papira. Unutra je bilo pet ampula s neujednačeno stopljenim vratovima. Jurij sleže ramenima.

– Zato se Prihodov uzvrpoljio – reče on – on vidi ljude naskroz. Samo šta da se s njima radi bez šprica... Što ti je pedant: uzima kokain, a uzvraća efedrinom. Ni ti nemaš špric?

– Što, pa imam – bez entuzijazma odgovori Nikolaj.

Nije želeo efedrin, želeo je da se vrati u kasarnu, preda šinjel u sušionicu, spusti se na ležaj i zuri u poznatu mrlju naspram glave, koja bi sanjivo postajala čas karta grada, čas zversko mongoloidno lice s bradicom, čas prevrnuti obezglavljeni orao; Nikolaj uopšte nije shvatao svoje snove i sudarao se samo s njihovim odjekom.

Odlaskom kapetana Prihodova ulica se ponovo pretvorila u klanac koji vodi u pakao. Događale su se čudne stvari: neko je stigao da zabravi katancem predvorje jedne od kuća; na samoj sredini pločnika pojavilo se nekoliko praznih boca s jarkožutim etiketama, a na izlogu poslastičarnice iznad reklame za limunadu ukoso je stajao oglas zapanjujućih razmera, čiji je prvi red, izdvojen krupnim slovima i uskličnicima, familijarno nudio da se ište tovar, pri čemu su reči „*tovar*“ i „*išči*“ bile zajedno odštampane.* Ugasiše se već gotovo svi fenjeri: ostadoše da gore samo dva, jedan naspram drugog; Nikolaj pomisli da bi se nekom dekadentu iz *Psa lotalice*, koji više nije u stanju da stvari prima jednostavno, ovi fenjeri učinili kao mistična svetleća vrata, kraj kojih mora da bude zaustavljena čudovišna zver koja je u svakom trenu spremna da ispuže iz mraka i proguta čitav svet. „*Tovariščiči*“ – ponovi on za sebe prvi redak oglasa.

Negde ponovo počеше da zavijaju psi i Nikolaj se rastuži. Udario je hladan vetar, zalupao po limu na krovu, prohujao, ali za sobom je ostavio čudan i neprijatan zvuk,

* Ruska reč *мосапуиу* („drugovi“), napisana razdvojeno – *мосап ииу* – dobija značenje „traži robu“. (Prim. prev.)

prodornu daleku škripu negde iz pravca Litejne. Zvuk je čas nestajao, čas se pojavljivao i postepeno bližio, kao da je Špalerna bila posuta razbijenim staklom, a po njoj su polagano, s prekidima, prevlačili ogromni klin, primičući ga dvama poslednjim upaljenim fenjerima.

– Šta je to? – glupo zapita Nikolaj.

– Ne znam – odgovori Jurij zagledavši se u kolutove crne magle. – Videćemo.

Škripa nakratko utihnu, onda se razleže sasvim blizu i jedan kolut, ispunjen posebnim crnilom, izdvoji se iz tamne magle koja je u slojevima stajala između kuća. Bližeći se, postepeno je dobijao konture čudnovatog bića: gore, do ramena, čovek, a ispod – nešto čudno, masivno i pokretno; donji deo je i ispuštao odvratan škriputav zvuk. To čudno biće tiho je mrmljalo istovremeno s dva glasa: muški je jaukao, ženski je tešio, pri čemu je gornji deo govorio ženskim, a donji muškim glasom. Biće s dva glasa se iskašlja, stupi u osvetljeno područje i zaustavi se, tek u tom trenutku, kako se učini Nikolaju, dobijajući konačan oblik.

Pred junkerima je u invalidskim kolicima sedeo muškarac, izdašno pokriven zavojima i medaljama. Ufačlovano mu beše čak i lice – u razmacima između traka bele gaze nazirale su se samo kvрге golog čela i žmireće oko s crvenim odsajjima. Muškarac je u rukama držao gitaru starinskog izgleda, ukrašenu raznobojnim svilenim vrpčama. Iza kolica, držeći blede prste na njihovom naslonu, stajala je proseda vremešna žena s rđavim izbledelim kaputićem opšivenim krznom. Nije da je bila debela, nego nekako otekla, nalik vreći s grizom. Ženine oči behu okrugle i bezumne i očito nisu gledale Špalernu ulicu, nego

nešto takvo da je bolje čak ne pogađati šta; na glavi joj je nakrivo stajala kapica s crvenim krstom; svakako je bila pričvršćena, jer bi po fizičkim zakonima morala da padne.

Nekoliko trenutaka prođe u ćutanju, onda Jurij obliznu osušene usne i reče:

– Propusnicu.

Invalid se uzvrpolji u svojim kolicima, diže pogled na milosrdnu sestru i nemirno muknu. Ona istupi iza kolica, naže se prema junckerima i upre ruke o kolena – Nikolaja zbog nečega kosnu kad ugleda iznošene vojničke čizme kako štrče ispod svetloplave haljine.

– Ma imate li vi imalo stida? – tiho reče ona, svrdlajući pogledom Jurija. – Pa on je ranjen u glavu, primio je muku tebe radi. Otkud njemu propusnica?

– Ranjen je, znači, u glavu? – zamišljeno uzvratila Jurij. – Ali sad kao da je ozdravio?! Čitamo. Znamo. Propusnicu...

Žena se izgubljeno osvrte.

Invalid u kolicima trže strunu gitare i ulicom prođe nizak titrav zvuk; on kao da ošinu sestru i, ponovo se sagnuvši, ona progovori:

– Sine, ne srđi se... Ne srđi se ako nešto nisam rekla kako treba, ali obavezno treba da prođemo. Da samo znaš kakav je čovek koji sedi... Heroj. Poručnik Preobraženskog puka Krivotikin. Heroj Brusilovskog proboja. Njegov ratni drug odlazi sutra na front, možda se neće vratiti. Propusti, treba da se sastanu, razumeš?

– Znači, Preobraženskog puka?

Invalid klimnu, prisloni gitaru uz grudi i zasvira. Svirao je neobično, kao na usijanoj bakarnoj balalajci – bojažljivo udarajući po strunama i brzo povlačeći prste nazad – ali Nikolaj je prepoznao melodiju: *Marš*

Preobraženskog puka. Druga neobičnost beše to što je otvor rezonatora, kod svih gitara okrugao, na ovoj imao oblik pentagrama; time se, očito, mogao objasniti njen uznemiravajući, nizak zvuk.

– Ali Preobraženski puk – bezizražajno reče Jurij kada je invalid završio sa svirkom – nije učestvovao u Brusilovskom proboju.

Invalid nešto muknu, pokazujući gitarom na sestru; ova se okrenula prema njemu i, očigledno, pokušavala da shvati šta hoće; nikako joj nije uspevalo, dok invalid ponovo ne izvuče titravi zvuk iz svog instrumenta – tad se dosetila:

– Ma zar ne veruješ, sine? Gospodin poručnik je sam zatražio da ide na front, služio je u Trećoj prekoamurskoj diviziji, u divizionu brdske konjice...

Invalid u kolicima dostojanstveno klimnu.

– S dvadeset konjanika zarobio je austrijsku bateriju. Ima nagradu od glavnokomandujućeg – prekorno kaza milosrdna sestra i okrete se invalidu: – Gospodine poručniče, ta pokažite mu...

Invalid se maši za bočni džep frenča, izvuče nešto i doturi sestri, a ova predade Juriju. Jurij, ne gledajući, predade list Nikolaju. Ovaj ga raširi i pročita:

„Por. Krivotikinu 43. prekoamurskog puka 4. bataljona. Naređujem napad na protivnika na frontu od s. Omut do raskrsnice puteva, koja je severno ozn. s 265 uklj., nanoseći glavni udar između sela Omut i Crni Potok s ciljem zauzimanja kote 235, mleč. farme i severne padine na koti 265. P. p. komandant korpusa artiljerijski general Barancev.“

– Šta još imate da pokažete? – zapita Jurij.

Invalid se maši za džep i izvuče časovnik, zbog čega Nikolaj na trenutak oseti nelagodnost. Sestra ga predade Juriju, ovaj pogleda i dade Nikolaju. „Gledaš tako i postaneš časovničar“, pomisli Nikolaj odižući zlatni poklopac, „ovo je drugi u toku jednog sata.“ Na poklopcu je bilo ugravirano:

„Poručniku Krivotikinu za neustrašivi napad. General Barancev.“

Invalid je na gitari tiho prebiraio marš Preobraženskog puka i žmirkao nečemu u daljini, predavši se, očigledno, mislima o svojim ratnim drugovima.

– Dobar časovnik. Samo, pokazaćemo vam bolji – reče Jurij, izvuče iz džepa srebrnog mekušca, zaljulja ga na lančiću, dočeka na dlan i pritisnu izbrazdanu glavicu na boku.

Časovnik zasniva.

Nikolaj nikada ranije nije video da muzika, pa makar bila genijalna, tako snažno i, najvažnije, brzo deluje na čoveka. Invalid na trenutak prekri dlanom lice, kao da nije u stanju da poveruje da je ovu muziku mogao da napiše čovek, a zatim postupi vrlo čudno: poskoči iz kolica i brzo pojuri u pravcu Litejne; za njim, topćući vojničkim čizmama, pojuri milosrdna sestra. Nikolaj strže s ramena karabin, namuču se s ručicom osigurača i opali uvis.

– Stoj! – povika.

Sestra se u trku okrete i ispali nekoliko hitaca iz nagna: fijuknuše rikošeti, po asfaltu se rasu izbijeni izlog frizerskog salona, iz kojeg je samo trenutak ranije devojkica u stilu modern, zlatnom bojom naneta na staklo, začuđeno posmatrala svet. Nikolaj spusti cev i dvaput ispali u maglu, nasumice: begunci se više nisu videli.

– Što li su tako navalili prema Smoljnoj? – zapita Jurij, trudeći se da mu glas zvuči mirno. Nije stigao da ispali nijedan hitac i u rukama je još držao časovnik.

– Ne znam – reče Nikolaj. – Sigurno hoće kod boljševika, tamo može da se kupi alkohol i kokain. Uopšte nije skupo.

– Šta, kupovao si?

– Ne – odgovori Nikolaj, zabacujući karabin iza ramena – čuo sam. Bog s tim. Počeo si da pričaš o svojoj misiji, o doktoru Špudleru...

– Štajneru – ispravi ga Jurij; oštri osećaji učiniše ga razgovorljivim. – To je takav vizionar. Kad sam bio u Dornahu, išao sam na njegova predavanja. Sedao sam blizu, čak pravio beleške. Posle predavanja odmah bi ga sa svih strana opkolili i odveli, tako da nije bilo nikakve mogućnosti da se s njim porazgovara. Ma nisam se naročito ni trudio. I tu na predavanjima počeo je nešto da me merka. Govori, govori, a onda začuti i upilji se u mene. Nisam više znao šta da mislim, a on najednom prilazi i kaže: „Vi i ja treba da porazgovaramo, mladi čoveče.“ Otišli smo u restoran, seli za sto. I on počeo da mi tumači nešto čudno – govorio je o Apokalipsi, o nevidljivom svetu i tako dalje. A onda je rekao da sam obeležen posebnim znakom i da treba da odigram ogromnu ulogu u istoriji. Čime god da se budem bavio, da u duhovnom smislu stojim na nekakvom položaju i branim svet od drevnog demona s kojim sam se nekada već borio.

– Kad si to stigao? – zapita Nikolaj.

– U prošlim otelovljenjima. On, to jest, ne demon nego doktor Štajner, rekao je da samo ja mogu da ga zaustavim,

ali hoću li biti u stanju – nikome nije poznato. Čak ni njemu. Štajner mi je čak pokazivao graviru iz jedne drevne knjige gde se navodno govori o meni. Tamo su bila dvojica takvih, znaš, dugokosi, u jednoj ruci koplje, u drugoj peščani sat, svi u oklopu, i, kao, jedan od njih sam ja.

– I ti veruješ u sve to?

– Đavo će ga znati – nasmeja se Jurij – zasad, vidiš, puškaram s medicinarima. I to ne ja, nego ti. Nego, hoćemo li da se bodemo?

– Pa, dobro – složi se Nikolaj i ispod šinjela se maši za džep na grudima bluze, gde je u pljosnatoj niklovanoj kutijici ležao mali špric.

Na ulici postade sasvim tiho. Vetar više nije zavijao u cevima; gladni psi izgleda da su napustili svoje tremove i uputili se drugde; na Špalernu se spusti spokoj: dobro se razaznavalo krckanje čak najsitnijih komadića stakla.

– Dva centigrama – odjekivao je šapat.

– Naravno – šapatom je odgovarao drugi glas.

– Zadigni šinjel – govorio je prvi šapat – iskrivićeš iglu.

– Ma gluposti – odazivao se drugi.

– Ti si lud – šaputao je prvi glas – pazi na konja...

– Ne mari, naviknut je – šaputao je drugi...

...Nikolaj podiže glavu i osvrte se. Teško je bilo poverovati da jesenja petrogradska ulica može da bude tako lepa. Iza izloga cvećare u hrastovoj buradi rasla su tri sićušna bora; ulica se vrletno uspinjala i širila; prozori gornjih spratova odražavali su mesec koji samo što se pojavio na čistini između crnih oblaka, sve to beše Rusija i beše toliko predivno da Nikolaju pođoše suze na oči.

– Odbranićemo te, kristalni svete – prošaputa on i položi dlan na dršku sablje.

Jurij je čvrsto držao remen karabina kraj levog ramena i ne odvrćući pogled posmatrao mesec koji je jurio duž iskidanog kraja oblaka. Kada se sakrio, on okrete nadahnuto lice prema pratiocu.

– Efedrin je zadivljujuća stvar – reče.

Nikolaj ne odgovori, ali šta je i moglo da se odgovori? Grudi su već drugačije disale, sve unaokolo činilo se drugačijim, čak je i odvrtna sitna kišica sada milovala obraze. Hiljade malih i velikih pitanja, donedavno mučnih i nerazrešivih, najednom su se pokazale ne kao rešene, nego potpuno beznačajne; težište života beše u nečemu sasvim drugom, a kad se najednom otvori to drugo, ispostavi se da je ono uvek bilo blizu, prisutno u svakom minutu svakog dana, ali bilo je neprimetno, kao što postaje nevidljiva slika koja dugo visi na zidu.

– Žalobnom rukom stiskam svoju štaku – počeo otegnuto da deklamuje Jurij. – Drug moj, zaljubljen u mesec, njegovom obmanom živi. Evo – treći je na putu...

Nikolaj više nije slušao prijatelja, mislio je o tome kako će već sutra promeniti svoj život. Misli behu nepovezane, ponekad otvoreno glupe, ali vrlo prijatne. Obavezno treba da počne time što će ustati u pet i trideset ujutru i polititi se hladnom vodom, a dalje je postojala takva tušta i tma varijanti da je bilo krajnje teško zaustaviti se na bilo čemu konkretnom, pa Nikolaj napregnuto počeo da bira, ne primećujući da mrmlja naglas i od uzbuđenja stiska pesnice.

– ...Tarabe, kao mrtvački kovčezi! Svuda vri truleži! Sve, sve sahranjeno u pustoti kletoj! – deklamovao je Jurij i rukavom šinjela brisao znoj koji mu je izbijao po čelu.

Izvesno vreme ćutke su jahali, onda Jurij poče da pevuši nekakvu pesmicu, a Nikolaj pade u čudno stanje nalik dremežu. Čudno – zato što je to bilo stanje vrlo daleko od sna: kao posle nekoliko šoljica jake kafe, ali praćeno nečim sličnim snu. Pred Nikolajem, nastavljajući se na Špalernu, promicahu putevi njegovog detinjstva: gimnazija i rascvetale jabuke iza njenog prozora; dúga nad gradom; crni led klizališta i siloviti trkači na klizaljicama, osvetljeni bleštavim električnim svetlom; bezlisne stoletne lipe koje se u dva reda sastaju sa starinskom kućom s kolonadom. Ali onda počeše da se pojavljuju slike koje kao da su poznate, iako nikad nisu viđene: privide mu se ogroman beli grad, ovenčan hiljadama zlatnih crkvenih glavica, koji kao da lebdi unutar ogromne kristalne kugle, i taj grad – Nikolaj je to znao savršeno tačno – beše Rusija, a on i Jurij, koji u snu ne beše potpuno Jurij, bejahu van njegovih granica i kroz kolutove magle hitahu na konjima u susret čudovištu, na kojem najstrašnija beše potpuna nerazgovetnost njegovih obrisa i razmera: bezoblični kolut praznine koji ispušta ledenu hladnoću.

Nikolaj se trže i širom otvori oči. U oklopu blaženstva pojavi se sćućušna pukotina i tamo procuri nekoliko kapi nesigurnosti i sete. Pukotina je rasla i uskoro misao o prekretnici čitavog života i sudbine, predstojećoj sutra ujutru (tačno u pet i trideset), prestade da pričinjava zadovoljstvo. A posle još nekoliko minuta, kada napred na obema stranama ulice zatreperiše i zaploviše u susret dva fenjera, ta misao postade nesumnjivi i glavni izvor stradanja koje preplavi dušu.

„Mamurluk“ – na kraju bi primoran da sebi prizna Nikolaj.

Čudna stvar: otvorena iskrenost ovog zaključka kao da je zatvorila pukotinu u duši i količina stradanja u njoj prestade da se uvećava. Ali sada je trebalo vrlo brižljivo pratiti svoje misli, zato što je svaka od njih mogla da postane početak neizbežnog, ali zasad, kako se htelo verovati, još dalekog područja muka koje je efedrin svaki put zahtevao za svoje usluge.

S Jurijem se vidno događala ista stvar, jer on se okrete Nikolaju i reče tiho i brzo, kao da štedi vazduh koji izlazi iz pluća:

– Trebalo ga je pustiti na crevo.

– Ne bi bilo dovoljno – jednako odsečno odgovori Nikolaj i oseti mržnju prema prijatelju zato što ga je primorao da otvori usta.

Pod konjskim kopitima začu se gusto i odvratno krckanje – behu to krhotine izloga razbijenog rikošetom od nagana.

„Krrr-is-sstalni svet“ – s gađenjem prema sebi i svemu na svetu pomisli Nikolaj. Nedavne vizije učiniše se najednom toliko neumesnim i sramnim da požele da kao odgovor na krckanje stakla takođe zaškripi zubima.

Sad postade jasno šta čeka napred – mamurluk. Isprva je bio negde pored fenjera, a onda, kad se fenjeri primakoše, uzmače u maglu koja se kovitlala kod raskrsnice s Litejnom i sad je iščekivao. Beše nesumnjivo da je hladna, mokra i prljava Špalerna – jedino što postoji na svetu, a jedino što se od nje moglo očekivati bila je beznadna seta i muka.

Ulicom protrča crni pas neodređene rase s dignutim repom, zaurla na dva pogrbljena siva majmuna u sedlima

i zaroni u trem, a odmah za njim iz pravca Litejne pojavi se i poče da se bliži mamurluk.

Pokazalo se da je to brkati sredovečni muškarac s kožnim kačketom i blistavim čizmama – tipičan svesni proleter. Proleter je pred sobom gurao poveća žuta kolica s natpisom „Limunada“ sa strane, a spreda na kolicima beše upravo onaj reklamni plakat koji je Nikolaja dovodio do besa čak i u povišenom stanju duha; sad se on činio kao celokupna svetska gnusoba skupljena na listu papira.

– Propusnicu – s mukom procedi Jurij.

– Izvolite – ozbiljno reče muškarac i dade Juriju napola presavijen papir.

– Tako. Ejno Rajhja... Dozvoljava se... Komandant... Šta vozite?

– Limunadu za stražu. Hoćete li?

U proleterovim rukama blesnuše dve boce s otrovno-žutim etiketama. Jurij slabašno odmahnu rukom i ispusti propusnicu; proleter je spretno ulovi iznad same bare.

– Limunada? – tupo zapita Nikolaj. – Kuda? Zašto?

– Znate – odazva se proleter – ja sam službenik firme *Karl Libknecht i sinovi*, imamo sporazum o snabdevanju limunadom svih petrogradskih položaja i straža. Iz sredstava generalštaba.

– Kolja – gotovo prošapta Jurij – učini mi uslugu, vidi šta ima tamo u kolicima.

– Vidi sam.

– Ma limunada je! – veselo se odazva proleter i šutnu čizmom svoja kolica. Unutra resko zazvečашe boce; kolica se pomakoše i prodoše iza fenjera.

– Kakvog generalštaba... Stvar je ionako propala. Pro-lazi, napoji položaje i straže... Samo brže, sadisto, brže!

– Izvolite ne brinuti se, gospodo junkeri! Napojćemo čitavu Rusiju!

– Idiii... – uspravljajući se u sedlu zaurla Nikolaj.

– Idii... – skupljajući se u sivo čojano klupko hripnu Jurij.

Proleter spremi propusnicu u džep, prihvati se ručica svojih kolica i krenu s njima dalje. Brzo je nestao u magli, onda dolete krckanje stakla pod točkovima, i sve se utiša. Prođe još trenutak i neki daleki sat poče da otkucava deset. Negde između sedmog i osmog udara, u Nikolajev uzbuden i napaćen mozak kao beli galeb prhnu nada:

– Jura... Jura... Pa ostalo ti je kokaina?

– Bože – s olakšanjem promrmlja Jurij, lupajući se po džepovima – svaka ti čast, Kolja... Ma potpuno sam zaboravio... Evo.

– Sve... vraćam, časna reč!

– Kako hoćeš. Pridrži uzde. Pažljivo, balvane, sve ćeš prosuti. E, tako. Upućujem ti izvinjenje zbog balvana.

– Prihvatam. Pokrij kapom, oduvaće ga.

Špalerna je lagano milela unazad, ukočeno osluškujući svojim crnim prozorima i tremovima glasan razgovor u samom središtu pločnika.

– Glavno kod Strindberga nije njegova takozvana demokracija, čak nije ni njegova umetnost, pa makar ona bila genijalna – govorio je Jurij živahno gestikulirajući slobodnom rukom. – Glavno je to što on predstavlja novi tip čoveka. Pa današnja kultura nalazi se na rubu propasti i, kao i svako biće koje propada, čini očajničke pokušaje da preživi, porađajući u alhemijskim laboratorijama duha čudne homunkuluse. Natčovek ni najmanje nije ono što

je mislio Niče. Ni sama priroda to još ne zna i čini hiljade pokušaja, mešajući u različitim proporcijama muškost i ženskost – pazi, ne prosto muško i žensko. Ako hoćeš, Strindberg je prosto stepenik, etapa. I ovde opet dolazimo do Špenglera...

„Vidi vruga“, pomisli Nikolaj, „kako samo da zapamtim prezime?“ Ali umesto za prezime, on zapita nešto drugo:

– Čuj, sećaš se da si recitovao pesmu? Kako idu poslednji stihovi?

Jurij na trenutak namršti čelo.

Idemo dalje. I vidimo u procepu zdanja starinsku igru večernjih drhtaja.

PROBLEM VUKODLAKA U SEVERNOM POJASU

Za izvestan trenutak Saši se učini da će se taj zgužvani zil već zaustaviti: bilo je to vozilo tako staro, tandrakavo, zrelo za automobilski otpad, da je – po istom zakonu po kojem se kod staraca i starica, koji ranije bejahu grubi i tvrda srca, pred smrt bude pažnja i predusretljivost, po istom tom zakonu, samo prenetom na svet automobila – moralo da se zaustavi. Ali ništa nalik tome: s pijanom staračkom bezobzirnošću, zvekećući kofom obešenom pored rezervoara za benzin, zil protutnja pored njega, napregnuto krenu uz brežuljak, na njegovom vrhu ispusti nepristojan pobeđnički zvuk praćen mlazom plavičastog dima i već bez zvuka sakri se iza asfaltnog spusta.

Saša siđe s puta, baci u travu svoj mali ranac i sede na njega: unutra se nešto savi, krcnu i Saša oseti zburado zadovoljstvo, uobičajeno za čoveka koji je zapao u nevolju kad sazna da se u blizini neko ili nešto takođe nalazi u teškim okolnostima. Koliko su teške njegove današnje okolnosti, Saša je već počinjao da oseća.